

Slavková, Markéta

Balkan Express 2023: Mezi orientalismem a okcidentalismem : zpráva ze 7. ročníku mezinárodní interdisciplinární konference

Porta Balkanica. 2024, vol. 15, iss. 1-2, pp. [58]-60

ISSN 1804-2449 (print); ISSN 2570-5946 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.81520>

Access Date: 10. 03. 2025

Version: 20250220

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

BALKAN EXPRESS 2023: MEZI ORIENTALISMEM A OKCIDENTALISMEM

ZPRÁVA ZE 7. ROČNÍKU MEZINÁRODNÍ INTERDISCIPLINÁRNÍ KONFERENCE

Markéta Slavková a František Šístek

Balkan Express 2023: Mezi orientalismem a okcidentalismem

10.-11. listopadu 2023

Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy

Organizační komise:

Dana Bittnerová, Ivana Skenderija, Markéta Slavková a František Šístek

Institucionální podpora:

Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy

Historický ústav Akademie věd ČR

Filosofický ústav Akademie věd ČR (Zora Hesová)

Český národní komitét balkanistů - Česká společnost pro slavistická, balkanistická a byzantologická studia (ČSSBBS)

Konference se dále konala za podpory Strategie AV 21 - Špičkový výzkum ve veřejném zájmu, výzkumného programu Akademie věd ČR, a České asociace pro sociální antropologii (CASA).

Bienální konference Balkánský expres, organizované od roku 2013, se staly největšími balkanistickými setkáními v České republice. Její sedmý ročník organizátoři věnovali památce Dr. Mirjam Moravcové (1931–2023), etnologky a balkanistky z Fakulty humanitních studií UK, spoluzakladatelky a členky organizační komise. Hlavní téma bylo nahlížení oblasti Balkánu prostřednictvím konceptů orientalismu a okcidentalismu od 19. století do současnosti. Dále byly promyšleny mechanismy integrace a dezintegrace, sociální konstrukce lokálních, národních a evropských identit v jihovýchodní Evropě a diskurzy, které tyto procesy dále formovaly.

Pojmy, praktiky a diskurzy orientalismu a okcidentalismu byly analyzovány v interdisciplinární perspektivě (historické, antropologické, politické a kulturní) s cílem zlepšit komunikaci mezi jednotlivými obory. Konference přinesla inovativní pohled na region, který se v současnosti (jak tomu bylo často i v minulosti) stává nestabilním a potenciálně výbušným prostorem, kde Evropa (Západ), Rusko, islámský svět a další aktéři soupeří o politický, ekonomický a kulturní vliv.

Termín orientalismus, který zavedl Edward Said, označuje asymetrické západní

Fotografie: Domingo Mohedano, Markéta Slavková a Boris Skenderija

vnímání Východu (tj. Orientu). V těchto předpojatých orientalizujících perspektivách byl Východ obvykle konstruován jako „neevropský“ a radikálně odlišný od zbytku starého kontinentu. Okcidentalismus, stereotypní a zkreslený obraz Západu (Okcidentu), je rovněž v regionu dlouhodobě přítomný. V jihovýchodní Evropě se okcidentalismus dnes často projevuje jako odmítání evropských integračních procesů a zároveň jako snaha o vybudování zdánlivě nezávislé pravoslavné křesťanské civilizace nakloněné Rusku v protikladu k údajně „prohnilému a dekadentnímu“ Západu.

Program konference tvořilo jedenáct tematických panelů s devětadvaceti akademickými příspěvky (každý v délce 30 minut) od jednatřiceti aktivních účastníků z Austrálie, Bosny a Hercegoviny, Bulharska, Černé Hory, Česka, Chorvatska, Irska, Maďarska, Německa, Polska, Rakouska, Rumunska, Slovenska, Slovinska, Srbska a Velké Británie. Panely promýšlely prostor Balkánu a Evropy od časů říší a impérií, zejména dědictví Osmanské říše, ale diskutována byla např. i modernizace a poevropšťování balkánských zemí v 19. a 20. století. Dále byly představeny rozmanité diskurzy a narativy z doby socialistické Jugoslávie a další evropské či balkánské identity včetně těch současných. Důležitou částí programu byla analýza a kritika okcidentalismu a antievropských diskursů. V neposlední řadě byla diskuto-

vaná výše zmíněná problematika náboženství a rovněž byly představené české reprezentace Balkánu. Největší množství studií se v minulém ročníku zaměřilo na Bosnu a Hercegovinu, Černou Horu a Srbsko.

Hlavní řečník konference byl uznávaný antropolog a profesor globálních studií Dr. Hariz Halilovich (RMIT University, Melbourne, Austrálie), který přednesl přednášku s názvem „Global Echoes of the Balkans War Tunes: Popular Culture and (Self-)Orientalism of Imagined Enemies and Real Victims“ (Globální ozvěny válečné hudby Balkánu: Populární kultura a (sebe)orientalismus domnělých nepřátel a skutečných obětí). Příspěvek se zabýval písněmi a muzikanty, kteří explicitně používají hudbu k propagaci nenávisti a násilí. Dr. Halilovich ukázal, jak určité texty písní orientalizují i sebe-orientalizují konkrétní skupiny a typy jednání v rámci nacionalistických diskurzů a podporují násilné činy v regionu i mimo něj.

Kromě klasických akademických prezentací program zahrnoval také dvě prezentace knih. Krasimira Marholeva (Journal Balgari, Praha), bývalá doktorandka a blízká spolupracovnice Dr. Mirjam Moravcové, nestorky české etnologie, balkanistiky a spoluzakladatelky konferencí Balkan Express, hovořila o poslední knize Moravcové s názvem *Ethnic Diaspora Festivities in the Czech Republic* (Praha: Karolinum, 2023). Dr. Clemens Ruthner (Trinity College, Dublin, Irsko) představil kolektivní sborník Peter Handkes *Jugoslawienkomplex*

Dr. Hariz Halilovich, fotografie: Domingo Mohedano, Markéta Slavková a Boris Skenderija

(Würzburg: Königshausen & Neumann, 2022), který vydal společně s literárním vědcem Vahidinem Preljevićem. Kniha přináší kritický přehled kontroverzního angažmá rakouského spisovatele Petera Handkeho (Nobelova cena za literaturu, 2019) na Balkáně a fundovanou dekonstrukci jeho diskurzu a osobních postojů k válkám v bývalé Jugoslávii.

Konferenci uzavřel kulturní program, o který se postarala Aida Mujačić, zpěvačka a muzikoložka původem z Bosny a Hercegoviny. Hudební program zahrnoval nejen tradiční písně sevdalinky v bosenském jazyce, ale zazněly i písně v jazyce ladino (jazyk sefardských Židů). Repertoár obsahoval rovněž písně, které zaznamenal český folklorista, spisovatel a malíř Ludvík Kuba. Dodatečně byla vysvětlena historická i hudební geneze těchto písní. Hlavní společenská akce a neformální networking se konaly v Lastavici – Sdružení občanů bývalé Jugoslávie, které dlouhodobě aktivně podporuje toleranci, multikulturní porozumění a pěstování vazeb a výměn mezi zeměmi bývalé Jugoslávie a Českem.